

UNGE SER SKÆVT PÅ FREMTIDEN

Et nyt uddannelsesetos er på fremmarch: Unge forstår i stigende grad uddannelse som et valg for livet, og det får mange unge til at skruer op for ambitionerne til uddannelse. Forventningerne er urealistisk høje, **og det nye etos kan forstærke sociale skævheder blandt unge**, skriver KRISTIAN BERNT KARLSON i Asterisk-kommentaren.

Af KRISTIAN BERNT KARLSON

De fleste anser uddannelse som nøglen til at skabe vækst i en stadigt mere globaliseret verden. Regeringen har bl.a. proklameret, at vi i Danmark skal have den bedst uddannede generation nogensinde, og uddannelsesvalg bliver i stigende grad omtalt og forstået som et »valg for livet«, der har vidtrækkende konsekvenser både økonomisk og socialt. Denne af samfundet individualiserende fordring om at orientere sig mod sin fremtidige uddannelse ses da også i de unges syn på deres fremtid. En undersøgelse fra SFI sidste år viste for eksempel, at 9. klasse-elever har meget høje uddannelsesforventninger, dvs. forventninger til deres muligheder i uddannelsessystemet fremover. Omkring 2/3 af de adspurgte unge forventede således at afslutte en videregående uddannelse, mens kun ganske få procent forventede aldrig at afslutte en ungdomsuddannelse. At disse forventninger er urealistisk høje er der få, der vil betvivle.

De unge er ambitiøse – ambitioner, der i høj grad afspejler samfundets fordring om netop et højt ambitionsniveau.

Spørgsmålet er imidlertid, hvad de uforudsete og ikke mindst negative konsekvenser af høje ambitioner er. Konsekvenserne på samfundsniveau er blandt de mest debatterede lige nu, særligt de ændrede søgemønstre til ungdomsuddannelserne. Over en 10-årig periode fra omkring årtusindeskiftet til i dag er andelen, der søger ind på en erhvervsuddannelse, faldet fra ca. 30 til 20 procent. Problemet er lysende klart: Markedet vil i fremtiden efterspørge flere faglærte arbejdere, end hvad der for tiden uddannes. Det kan blive dyrt for Danmark, og de dramatiske ændringer i søgemønstre har da også været genstand for omfattende debat og nærmest paniske, politiske indgreb.

Men alt imens meningsdannere taler om en udbredt foragt for håndens arbejde, og politikere implementerer adgangskrav, er det interessant at stille spørgsmålet, hvorfor kun 20 procent af en årgang kan se sig selv på det erhvervsfaglige spor. En ny rapport fra

Danmarks Evalueringsinstitut kaster lys over problemet. Den viser, at sikkerhed spiller en stor rolle i forbindelse med unges valg – og især fravalg – af uddannelse i dag. For mange er erhvervsuddannelserne præget af usikkerhed, særlig grundet forventelige problemer med at få en praktikplads. Presset om at træffe det »rette« valg bliver på den måde også til et pres om ikke at træffe det »forkerte« valg, og her reagerer de unge helt naturligt på kombinationen af stigende usikkerhed og en fordring om et højt ambitionsniveau.

Det nye uddannelsesetos stiller altså unge over for nye udfordringer. Imidlertid er spørgsmålet, om alle unge har samme forudsætninger for at tackle den usikkerhed, som uddannelsesvalget er præget af. Her viser det sig, at der er store forskelle mellem familier, hvorfor man også må forvente, at det nye uddannelsesetos rammer socialt skævt. Figuren, der trækker på tal fra SFI's børneforløbsundersøgelse, underbygger denne forventning. Figuren viser andelen af 15-årige i 2011, der forventer at afslutte en lang videregående uddannelse brudt ned på forældrenes højeste uddannelsesniveau. De afrapporterede gennemsnitlige forskelle mellem familierne er korrigeret for den unges køn og kognitive færdigheder, og forskellene kan derfor ikke forklares med disse forhold.

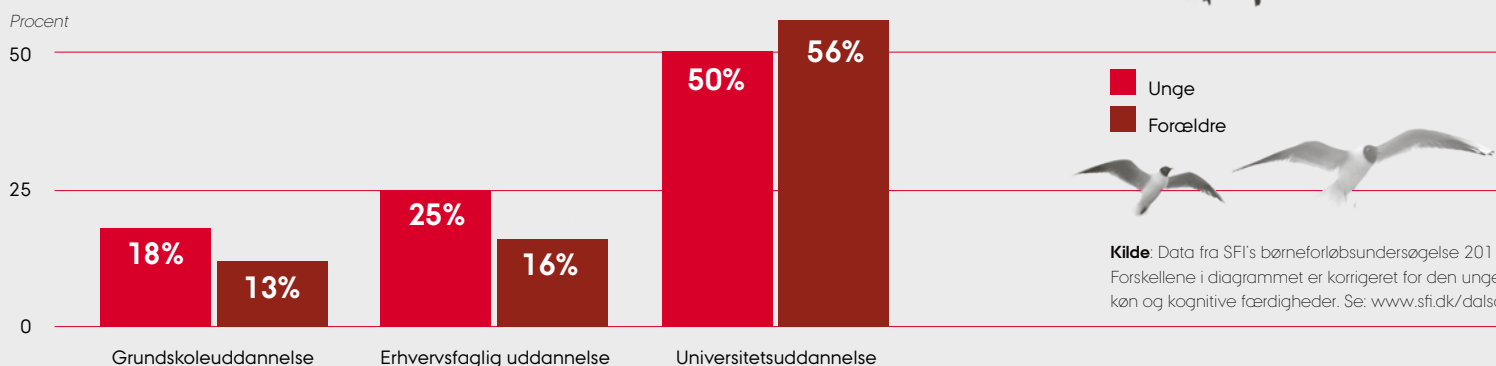
Figuren viser fx, at blandt unge af grundskoleuddannede forældre forventer 18 procent at afslutte en universitetsuddannelse, mens dette gælder hele 50 procent blandt unge af universitetsuddannede forældre. Med andre ord: To unge, der klarer sig lige godt i skolen (her forstået som havende samme akademiske færdigheder), vil have meget forskellige forventninger til deres uddannelsesmæssige fremtid afhængigt af deres sociale baggrund. Disse socialt skæve orienteringer mod fremtiden kan således tyde på, at familien har stor betydning for, hvordan det individualiserende uddannelsesetos tackles. Alle unge har ikke samme forudsætninger, og de ni års skolegang, de unge har været igennem på det tidspunkt i deres liv, har ikke i nævneværdig grad udlignet disse forudsætninger. De højtuddannedes børn tror i langt højere grad på sig selv – de mestrer måske i højere grad de fordringer, der følger med det nye uddannelsesetos.

Men hvorfra kommer de sociale skævheder i de unges forventninger? Her er spørgsmålet om familiens ressourcer selvfølgelig centralt, men figuren peger også på en anden forklaring. Udover de unges forventninger viser figuren nemlig også andelen af de unges forældre, der forventer, at den unge engang

FREMTIDSFORVENTNINGER

Andelen af 15-årige og deres forældre i 2011, der forventer, at den unge afslutter en universitetsuddannelse brudt ned på forældrenes højeste uddannelsesniveau.

afslutter en universitetsuddannelse. Heraf fremgår det, at de unges orienteringer ikke kommer fra fremmede. Selvom man kan se forskelle mellem de unge og forældrene, er mønstret i de sociale skævheder i andelen stort set det samme. Forældrene har med andre ord også forventninger på de unges vegne – forventninger, der er stærkt strukturerede i forhold til familiebaggrund. Og interessant nok sætter disse forventninger sig igennem ud over forskelle i de unges evner: Blandt to unge med samme skolefærdigheder har den højtuddannede forælder meget højere forventninger til sit barn end den lavtuddannede forælder.

Disse forskelle kan forklares af mange ting, men årsagen skal bl.a. nok findes i to forhold. På den ene side har højtuddannede forældre et intimt kendskab til de højere uddannelsers opbygning og krav – de har selv været igennem det. På den anden side har højtuddannede forældre muligvis også et stærkt ønske om at se deres afkom opnå de samme privilegier, som de har nydt i livet. Og her bliver det at uddanne sig en nøgle til at maksimere chancerne for at få opfyldt dette ønske. Måske er det således på grund af forskelle i familiernes rodfæstede viden

»To unge, der klarer sig lige godt i skolen (her forstået som havende samme akademiske færdigheder), vil have meget forskellige forventninger til deres uddannelsesmæssige fremtid afhængigt af deres sociale baggrund.«

Adjunkt **Kristian Bernt Karlson**

og værdier, at unge med samme akademiske færdigheder, men fra forskellige familier, har så forskellige indstillinger til deres uddannelsesmæssige fremtid.

Et nyt uddannelsesetos er på fremmarch i Danmark. Uddannelsesvalg omtales og forstås i stigende grad som et »valg for livet« og dermed også som et valg, der – hvis det træffes forkert – kan have vidtrækkende

konsekvenser. De unge reagerer på disse samfundsændringer ved at forøge deres ambitioner til den uddannelse, de endda forventer at få, men de bliver i stigende grad også fokuseret på den usikkerhed, uddannelsesvalg kan indebære. Forudsætningerne for at tackle denne usikkerhed er imidlertid ulige fordelt over social baggrund, hvilket reflekteres i de socialt skæve uddannelsesforventninger blandt de unge i dag. Med andre ord kan det nye uddannelsesetos måske være med til at vedligeholde, hvis ikke forstærke, nogle af de ulighedsmønstre i uddannelsesvalg – den sociale arv – hvis ikke både politikere og praktikere i de kommende år er opmærksomme på disse skævheder. ■

KRISTIAN BERT KARLSON

Nyudklækket ph.d. fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. I sin afhandling, 'Unequal Expectations', har han studeret den rolle, unges uddannelsesforventninger spiller for vedligeholdelsen af den sociale arv i vestlige samfund. I dag ansat på Sociologisk Institut, Københavns Universitet, hvor han skal forske videre i mekanismerne bag den sociale arv i uddannelse.